

POMM1083
Suomen kielen ja
kirjallisuuden
pedagogiikka
(5 op)

**Lukeminen,
lukustragiat**

4.11.2022

**Sanna Mustonen
(Mari Hankala)**

sanna.s.mustonen@jyu.fi

Vaikuttaminen ja manipulaatio -tehtävät

- Viimeisteleäkää näkökulmaanne ryhmissä → lyhyet esittelyt keskeisistä oivalluksista

Toiminnallinen lukutaito ja ymmärtämisen strategioiden ohjaaminen

Toistava taso (tietäminen)

→ *kuka, mitä? Mitä Punahilkka teki metsässä?*

- Lukija löytää tekstistä asiatietoa

Päättelevä ja tulkitseva taso (ymmärtäminen)

→ *miksi, miten? Miksi Mummo päästi suden sisään?*

- Lukija pohtii tekstien osien välisiä suhteita, tekee päätelmiä

Arvioiva taso (analysointi ja arviointi)

→ *Mitä mieltä olen? Mitä mieltä olet tarinasta? Millainen metsästäjä mielestäsi oli? Perustele mielipiteesi.*

- Lukija yhdistää uutta tietoa omiin vanhoihin tietoihin ja muodostaa johtopäätöksiä ja omia mielipiteitä

Soveltava taso (synteesi ja soveltaminen)

→ *Mitä seuraa, mihin johtaa, mitä muita vaihtoehtoja? Miten muuten tarina olisi voinut päättyä? Mikä on tarinan merkitys ja opetus (tytöille?)? Mitä punahilkan ja suden kohtaaminen edustaa?*

- Lukija kehittelee ajatuksia eteenpäin, pohtii vaihtoehtoja, soveltaa lukemaansa.

(Holopainen 1996; Lerkkanen 2006)

Eri tekstejä luetaan eri tavoin

Millaiseen ymmärrykseen tekninen, sisältöä toistava lukutaito riittää?

Alkukartoituksen novelli

VIIHDE

Viihde | Viihdeuutiset

30-vuotias yhdysvaltalaislaulaja menehtyi auto-onnettomuudessa - sometti vain hetkeä ennen kuolemaansa

Tänään klo 9:18

Kylie Rae Harris, 30, kuoli keskiviikkona liikenneonnettomuudessa.

Kantrilaulaja **Kylie Rae Harris** kuoli keskiviikkona lähellä New Mexican osavaltion pohjoisosassa sijaitsevaa Taosia. Auto-onnettomuudessa kuoli myös toista autoa ajanut 16-vuotias tyttö. Poliisi epäilee alkoholilla olleen osuutta onnettomuuteen. Onnettomuudesta kertoo uutistoimisto Associated Press.

kylerh • Söndag
Taos, New Mexico

kylerh Super excited for @bigbarndance times with wonderful

SHOWS THIS WEEK:
Th 9/5 - Taos, NM
5/9/7 - Turkey, TX

2 pr

3 719 tykkäystä

2 kommenttia

Tekstilajeihin sosiaalistuminen

- Tekstilajeilla funktiot
- Tulkinta / ymmärtävä lukeminen edellyttää sosiaalistumista tilanteeseen

“Miten elokuvalippua luetaan?”

→ Kontekstin vaikutus

→ Yksilölliset skeemarakenteet

Ops: tulkintataidot 1-2 lk (nostoja)

Tekstinymmärtämisen perusstrategiat (T5)	ESIM. harjoittelu tuetusti (esim. toistava → päättelevä → arvioiva lukeminen; uusien sanojen päättely) Omien tekstin ymmärtämisen taitojen ohjattu arviointi Tekstien käyttäminen omien ajatusten kehittelyyn.
Tekstien erittely ja tulkinta (T6)	Kerronnan peruskäsitteet Eri tekstilajien vertailu (kertova, ohjaava, tietotekstit) Ajan, järjestyksen ja paikan ilmaisun keinojen tunnistaminen Tekstien merkitysten ja kielellisten valintojen arviointi ja soveltaminen suhteessa omaan elämään.
Tiedonhankinta- taidot ja lähdekriittisyys (T7)	Löydän tietoa kyselemällä, havainnoimalla ympäristöä ja tarkastelemalla kuvia. Löydän tietoa kirjoitetuista lähteistä tuetusti. Kerron löytämäni tietoja muille jollain tavalla (esim. suullisesti, kirjallisesti, kuvallisesti). Löydän tietoja erilaisista lähteistä ohjatusti ja jaan niitä muille ohjeen mukaisella tavalla. Pohdin ohjatusti tietojen luotettavuutta ja käytettävyyttä. Käytän löytämiäni tietoja eri yhteyksissä.
Ikätasoisien kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen (T8)	Omista luku-, kuuntelu- tai katselukokemuksista kertominen (tuetusti?). Kaunokirjallisuuden päälaajien tunnistaminen (kertomus, runo, näytelmä). Itseä kiinnostavien tekstien ja myös itselleni uusien tekstien valitseminen. Itseä kiinnostavan luettavan, katsottavan ja kuunneltavan löytäminen ja niistä oman mielipiteen muodostaminen. Niiden hyödyntäminen virikkeenä omalle ilmaisulle. Kirjaston palvelujen käyttäminen.

Ops: Tulkintataidot 3-6 lk (nostoja)

Tekstinymmärtämisen perusstrategiat (T5)	aktivointi ja soveltaminen (esim. toistava - päättelevä - arvioiva). Omien lukutapojen tarkkailu, itsearviointi ja kehittämistavoitteiden asettaminen. Totuttautuminen lukemaan ja etsimään myös uudenlaisia tekstejä.
Tekstien erittely ja tulkinta (T6)	Eri tekstilajien tunnistaminen: kertova teksti, tietoteksti (kuvaava teksti), ohjaava teksti, kantaa ottava teksti (mielipideteksti). Eri tekstilajien tavoitteiden, perusrakenteen, ominaispiirteiden ja ilmaisutapojen ymmärtäminen. Faktan erottaminen mielipiteestä. Eri tiedonalojen tekstien ja mediatekstien tulkinta ja tavoitteellinen hyödyntäminen oman ajattelun syventämisessä ja sana- ja käsitevarannon laajentamisessa.
Tiedonhankinta- taidot ja lähdekriittisyys (T7)	tiedonhaun perustaidot. Eri tietolähteiden vertailu ja niiden luotettavuuden pohdinta, sopivuuden arviointi Hankitun tiedon hyödyntäminen omassa ajattelussa ja työskentelyssä.
Ikätasoisien kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen (T8)	Erilaisten luku-, katselu- ja kuuntelukokemusten (kaunokirjallisuutta, tietokirjallisuutta, mediatekstejä) jakaminen toisille (myös monimediaisissa ympäristöissä). Kirjallisuuden monipuolinen lukeminen

Koulun lukutaito-opetuksen haasteita

(Luukka ym. 2008; Kauppinen 2010; Kauppinen ym. 2008, Aallon & Kauppisen 2011 mukaan)

- luetun ymmärtämisen **taidot** heikosti määritelty
- lukeminen **erillään** muusta tekemisestä, kirjoittamisesta ja puhumisesta, vapaa-ajan lukemisesta ja nykyajan informaaleista lukutarpeista
- alkuvaiheen jälkeen lukemisen **ohjaus vähäistä**
- **tietoa toistava** lukeminen ja **yksin** lukeminen oppikirjoissa yleistä
- **Lukemismotivaation** synnyttäminen
- oppilaan **sitoutuminen ja pitkäjänteisyys** lukemisen harrastamiseen: oppijan osallisuus, asiantuntijuus, tekijyys
- oppikirjojen **lukemiskäsityksen laajentaminen**: opitaanko kieltä eri tilanteissa tarpeeseen vai eristettynä ja rajattuna oppikirjan harjoituksiin?

Lukustrategiat (Aalto & Kauppinen 2011)

- Lukustrategiat ovat joustavia lukutapoja
 - lukemisen tavoitteen
 - tekstilajin
 - lukijan mukaan.
- Usein jako: **ennen lukemista – lukemisen aikana – lukemisen jälkeen.**
- Perustuvat oman ajattelun säätelyyn
 - vaativat metakognitiivisia taitoja (tiedostuminen omasta lukemisesta, tietoa kehittämisen suunnasta) ja halua taitojen kehittämiseen.
- Tavoitteena on, että oppilas oppii
 - seuraamaan omaa lukemistaan suhteessa lukemisen tavoitteeseen
 - tuntemaan itseään oppijana: mikä auttaa juuri minua?
 - jäsentämään erilaisia tekstejä, miten tärkein tieto löytyy (tekstilaji)
 - käyttämään kielitietoa lukemisen apuna (rakenteet, sanasto)

Lukustrategioita

(Aallolta ja Kauppiselta Aro 2002)

- **Ennakointi ja aiemman tiedon aktivointi**
 - Mietitään esim. tarinan seuraavia tapahtumia tai tekstissä annettavia tietoja
- Selventäminen
 - Vaikeiden käsitteiden löytämistä ja niiden merkityksen selvittämistä ennen lukemisen jatkamista
- Tiivistäminen ja yhteenvedon tekeminen
- Uudelleen muotoilu
 - Kappale luetaan, laaditaan kysymyksiä pääasiasta ja yksityiskohdista, vastataan kysymyksiin **omin sanoin** ja opetellaan vastaukset
- Epäolennaisen poistaminen ja tekstikriittisyys
- Kysymysten tekeminen
- Takaisin palaaminen
 - Pysähdytään kappaleen lopussa tai tarvittaessa, kysytään itseltä kysymyksiä ja pyritään huomaamaan, mihin kysymyksiin ei osata vastata, opetellaan palaamaan tekstiin systemaattisesti -> tiedon paikallistamisen oppiminen
- Päätelmien tekeminen
 - Opettaja mallintaa synteessin tekemistä

Lukutreeni Miten luet oppikirjan kappaleen?

1. Lue alla oleva fysiikan kirjan teksti viereisen formularadan avulla. Kulje formularataa kynällä eteenpäin samalla kun luet.

MAAPALLO

Maa on kotiplaneettamme

Maapalloa voidaan tutkia satelliittien välittämien kuvien avulla. Avaruudesta katsottuna Maa näyttää hyvin sileäpintaiselta ja tasaisesti kaareutvalta pallolta. Maa ja sen läheisyydessä olevat esineet ovat vuorovaikutuksessa keskenään, minkä seurauksena ne vetävät toisiaan puoleensa. Tätä vetovoimaa sanotaan myös painovoimaksi. Painovoiman vaikutuksesta pysymme maapallon pinnalla emmekä putoa avaruuteen.

Yön ja päivän vaihtelu johtuu maapallon pyörimisestä

Ennen luultiin, että Aurinko sammui yön ajaksi. Nyt tiedämme, ettei Aurinko sammu yöksi, vaan paistaa jatkuvasti. Maa pyörii akselinsa ympäri niin, että puolet maapallosta on auringon valossa. Tällöin valoisalla puolella maapalloa on päivä. Toinen puoli maapallosta on varjossa, jolloin siellä on yö.

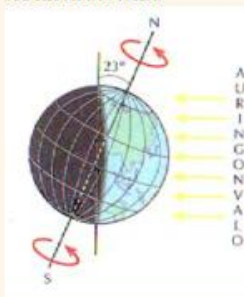
Vuodenajat johtuvat maapallon kallistumisesta ratatasoon nähden Maa kiertää Aurinkoa melkein ympyränmuotoista rataa. Yksi kierros kestää vuoden. Maan akseli on vinossa ratatasoon nähden. Tämä vinous saa maapallolla aikaan vuodenajat. Kun pohjoisella pallonpuoliskolla on kesä, maa on kallellaan aurinkoon päin. Siten pohjoinen pallonpuolisko saa enemmän valoa ja lämpöä kuin eteläinen puolisko. Eteläisellä pallonpuoliskolla on tällöin talvi. Puolen vuoden kuluttua maa on vaeltanut Auringon toiselle puolelle. Nyt eteläinen pallonpuolisko saa enemmän auringon valoa ja sillä on kesä, kun taas pohjoisessa on talvi. Keväällä ja syksyllä molemmat pallonpuoliskot saavat yhtä paljon auringon paistetta.

Avainsanoja
MAAPALLO
PAINOVOIMA
VUOROKAUDEN VAIHTELU
VUODENAJAT

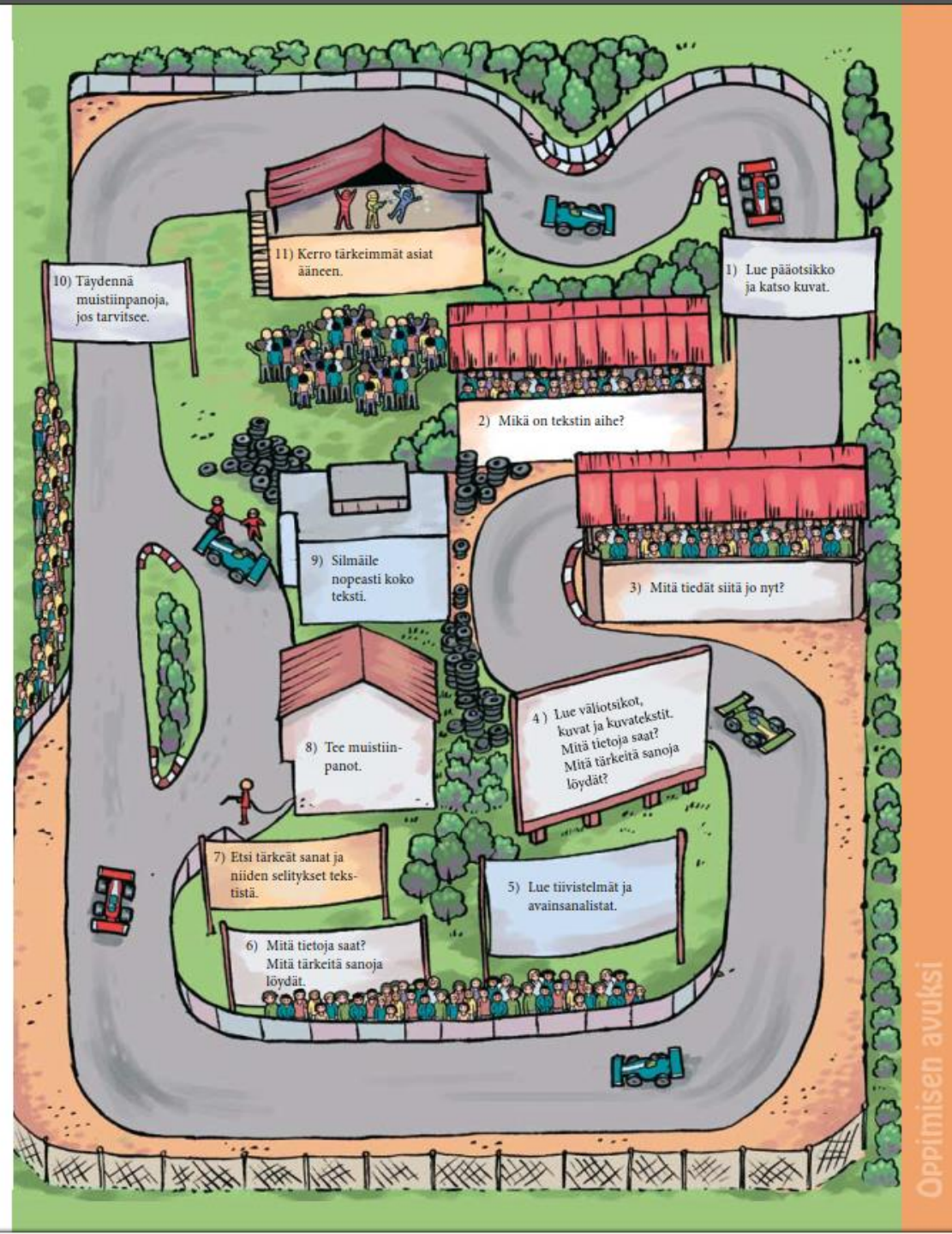
Maapallolta ei voi putoa avaruuteen, koska "alas" on kohti Maan keskustaa. Se on painovoiman vaikutussuunta.

AURINGONVALO

Yö ja päivä vuorottelevat, koska maapallo pyörii. Vuodenajat johtuvat Maan akselin kallistumisesta.

Muokattu teoksesta Avain, Fysiikka 1, Otava 2003.

Lukemisen ohjaaminen (keskustelu 15 min.)

- Millaisia lukemisen haasteita (kieli ja konteksti) seuraavissa teksteissä voi olla?
 - Esimerkkitekstit: alakoulun historia (Edita Mennyt; Otava Forum), biologia, uskonto
- Millaiseen ymmärtämiseen tehtävät ohjaavat?
 - Toistava, päättelevä, soveltava, arvioiva?
- Miten ohjaisit lukemista? Miten työskentelisitte tekstien kanssa?

21. Kustaa Vaasa yhdistää Ruotsin

Julmaa valtapeliä

1500-luvun alussa Ruotsi oli vielä hajanainen valtio. Maassa oli vaaleilla valittu kuningas, mutta kruunu vaihtoi usein omistajaa, sillä aatelissuvut riitelivät jatkuvasti vallasta. Valtiota oli vaikea johtaa, kun kuninkaat vaihtuivat tiuhaan.

Keskiajalla Ruotsi oli ollut osa Kalmarin unionia eli Tanskan, Norjan ja Ruotsin liittoa. Suuri osa aatelistosta oli kuitenkin sitä mieltä, että Ruotsin pitäisi erota Kalmarin unionista. Tämä ärsytti Tanskaa, ja se hyökkäsi Ruotsiin.

Taistelut kestivät vuosia, kunnes vuonna 1520 Tanskan kuningas Kristian II sai koko Ruotsin haltuunsa. Tukholmassa hän piti kruunajaisjuhlan, jonne hän kutsui korkearvoisimmat ruotsalaiset aateliset. Juhlan tarkoitus oli kuitenkin hirvuihin. Kristian II teloitutti kaikki vieraansa. Yhteensä 82 korkearvoista aatelistaa sai surmansa. Kristian II halusi teloituksella varmistaa oman tulevaisuutensa kuninkaana ja Ruotsin pysymisen unionissa. Tapahtumaa kutsutaan Tukholman verilöylyksi.

Ruotsalaiset nousevat kapinaan

Tukholman verilöyly ei tuottanut Kristian II toivomaa tulosta, sillä sen seurauksena ruotsalaiset nousivat kapinaan. Vastarintaa johti aatelissuvun poika Kustaa Eerikinpoika Vaasa. Hän oli aiemmin jäänyt tanskalaisten vangiksi, mutta onnistunut pakenemaan takaisin Ruotsiin ja välttänyt Tukholman verilöylyn. Tukholman tapahtumien jälkeen Kustaa joutui piileskelemään. Samalla hän yritti houkuttaa talonpoikia kapinaan.

Kustaa Vaasan ansiosta kapinallisten joukko kasvoi. Kapinallisarmeija lähti liikkeelle. Keski-Ruotsista ja onnistui ajamaan tanskalaiset etelämmäksi. Varakas hansakaupunki Lyypekki liittoutui kapinallisten kanssa ja lyypekkiläisten laivaston avulla Kustaa Vaasan joukot onnistuivat häätämään tanskalaiset Ruotsista. Kustaa Vaasa kruunattiin Ruotsin kuninkaaksi 6. kesäkuuta vuonna 1523. Häntä pidetään niin merkittävänä kuninkaana Ruotsin historiassa, että hänen kruunajaispäivänsä on yhä Ruotsin kansallispäivä.

Sarjakuva kertoo Ruotsin historian tapahtumista 1500-luvulla. Kerro oppikirjan tekstin avulla, mitä kuvissa tapahtuu.

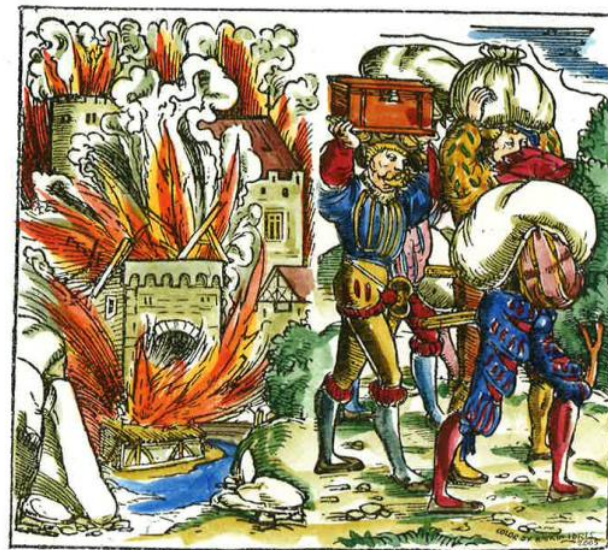
Kustaa Vaasa näkyy nykyisinkin ruotsalaisten arjessa. Hänen kuvansa koristaa esimerkiksi 1 000 kruunun seteliä.

Kustaa Vaasa uudistaa valtakuntaansa

Kustaa Vaasasta tuli köyhän ja hajanaisen valtakunnan kuningas. Katolisella kirkolla oli paljon valtaa ja valtakunnan osia hallitsivat erimieliset aatelissuvut omien pienten armeijoidensa kanssa.

Kustaa Vaasan suunnitelma oli luoda uudenlainen valtio, jossa valta keskitettiin kuninkaalle ja hänen virkamiehilleen. Kuningas päätti myös vähentää aatelissukujen valtaa. Hän lähetti omia virkamiehiään hallitsemaan maan eri osia aatelisten sijaan. Tämä oli mahdollista, koska niin moni merkittävä aatelinen oli kuollut Tukholman verilöylyssä. Virkamiesten määrän lisääminen olikin Kustaan merkittävin uudistus. Valtansa vahvistamiseksi kuningas rakennutti linnnoja ympäri valtakuntaa. Uudistukset vaativat rahaa, joten **Kustaa Vaasa määräsi kansalaisille uusia veroja.**

Kustaa Vaasan päätös tehdä kuninkuudesta perinnöllinen oli myös tärkeä osa vallan keskittämistä. Perinnöllisyys tarcoitti sitä, että kuninkaan vanhin poika peri vallan isänsä kuoltua. Jo ennen kuolemaansa Kustaa Vaasa vahvisti sukunsa valtaa jakamalla pojilleen herttuakunnat. Esimerkiksi toiseksi vanhimmaista pojasta Juhanastä tuli Suomen herttua. Hänellä oli lähes kuninkaan valtuudet alueellaan.

Kirkko menetti uskonpuhdistuksessa sekä valtaa että omaisuutta.

Kirkon valta kuninkaalle

Kustaa Vaasa halusi heikentää katolisen kirkon valtaa Ruotsissa. Uskonpuhdistus antoi tähän mahdollisuuden. Paavin johtama **katolinen kirkko muutettiin kuninkaan johtamaksi luterilaiseksi kansalliskirkoksi.** Uudistuksen jälkeen papisto sai ohjeensa suoraan kuninkaalta. **Papeista tuli sanansaattajia** ja kuninkaan käskyjä luettiin kansalle saarnastuoleista.

Uskonpuhdistus toi lisää omaisuutta valtiolle, sillä kirkon omistamat maatilat, linnat, kirkon keräämät verot ja jopa kirkkojen kultaiset kellot otettiin valtion omaisuudeksi.

Kustaa Vaasa oli ensimmäinen valtansa vakiinnuttanut kuningas Ruotsissa, mutta hänen uudistuksensa jakoivat mielteitä. Osa kansasta piti niistä, mutta esimerkiksi uskontoon puuttuminen ei miellyttänyt kaikkia kansalaisia. Asemansa menettänyt aatelisto kapinoi uudistuksia vastaan, ja kuningasta vastaan tehtiin jopa salamurhasuunnitelmia. Kuninkaalla oli ongelmia myös maan rajojen ulkopuolella, sillä sota Venäjää vastaan rasitti valtakuntaa.

Tehtävät

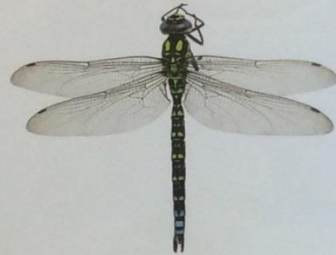
1. Miksi Ruotsin kansallispäivää vietetään 6. kesäkuuta?
2. Selitä
 - a) perintökuninkuus
 - b) kansalliskirkko.
3. Miten Kustaa Vaasa vahvisti kuninkaan valtaa?
4. Elät Ruotsissa Kustaa Vaasan aikaan. Kirjoita kolme syytä, joiden vuoksi
 - a) Kustaa Vaasasta pidettiin
 - b) Kustaa Vaasaa vihattiin.

MUISTA NÄMÄ!

- Kuningas Kustaa Vaasa uudisti valtakuntaa.
- Hän lähetti virkamiehiä ympäri valtakuntaa.
- Hän toteutti uskonpuhdistuksen Ruotsissa.

14 ELIÖKUNTA ON KEHITTYNYT MILJOONIEN VUOSIEN AIKANA

Kuvittele, että ison lentokoneen kokoinen dinosaurus tömistele maan kamaralla ja pienen helikopterin kokoinen sudenkorento lentelee taivaalla. Tällaisia eläimiä maapallolla eli miljoonia vuosia sitten. Miksi näitä jättejä ei enää ole?

Elämä syntyi ja kehittyi aluksi merissä

Vielä 4 600 miljoonaa vuotta sitten maapallo oli hehkuvan kuuma, sula kivipallo. Vähitellen maapallon pinta jäähdyi ja meret syntyivät. Aluksi maapallolla ei ollut elämää. Ensimmäiset alkeelliset eliöt kehittyivät merissä noin 1 000 miljoonaa vuotta myöhemmin. Elämällä on ollut maapallolla miljoonia vuosia aikaa kehittyä.

Eliökunnan ensimmäiset edustajat olivat bakteerien kaltaisia **soluja**. Nykyäänkin kaikki eliöt koostuvat joko yhdestä tai monesta solusta.

Meren eläimillä oli elämän vanhan ajan alkuvaiheessa pehmeä ruumis. Vähitellen osalle eläimiä kehittyi suojaava kuori. **Selkärangattomia** eläimiä oli hyvin monenlaisia, ja ne hallitsivat meriä. Kalat olivat ensimmäisiä **selkärangaisia** eläimiä elämän vanhalla ajalla.

14.1 Sudenkorentoja eli jo 300 miljoonaa vuotta sitten. Ne eivät ole muuttuneet rakenteeltaan muutoin kuin kooltaan. Tämän nykyisin Suomessa elävän ukonkorennon siipien väli on noin 10 cm, mutta muinaisen jättikorennon lähes 100 cm.

14.2 Solu on eliöiden rakenteen perusosa.

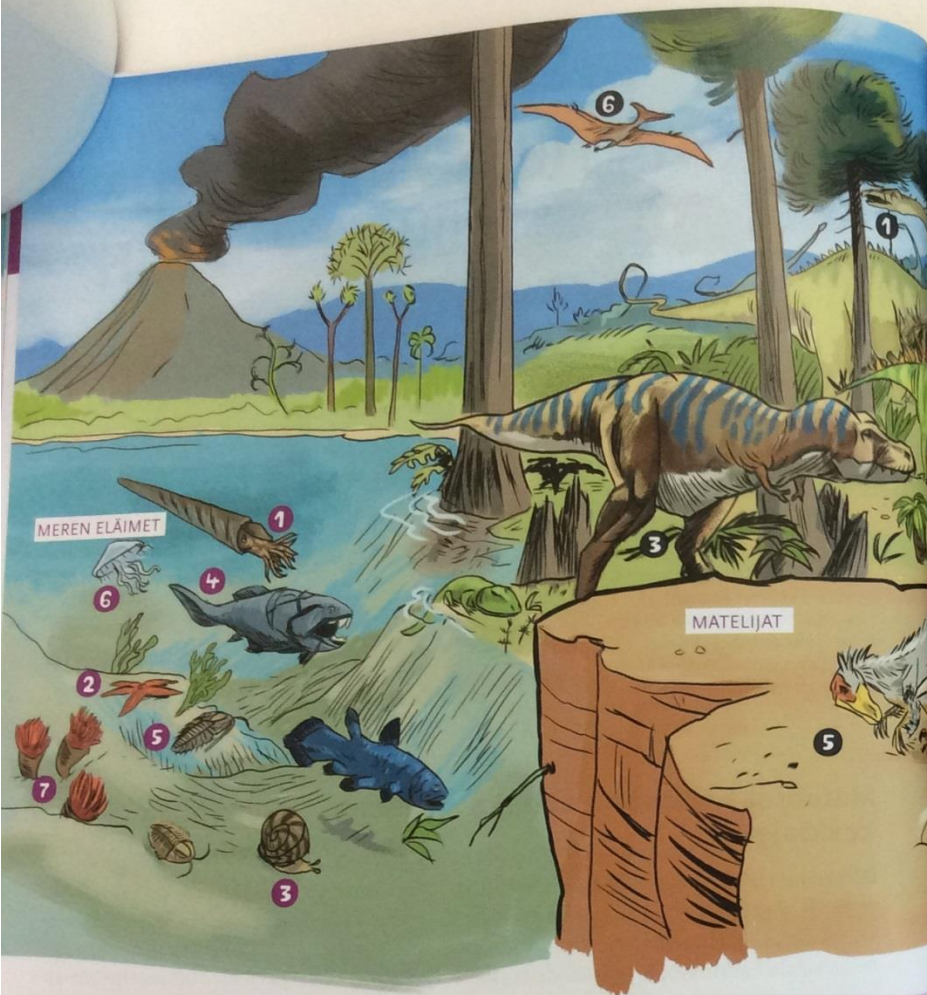
14.3 Muinaisten eliöiden kovista osista on säilynyt jäänteitä eli fossiileja. Ne ovat pitkien aikojen kuluessa kovettuneet kiveksi. Kuvassa on hirmuliskoihin kuuluvan tyranniliskon luuranko.

Matelijat hallitsivat elämän keskiajalla

Elämän keskiajalla ilmasto oli hyvin lämmin, ja se suosi **matelijoita**. Dinosauruksia eli vedessä, maalla ja ilmassa. Osa dinosauruksista oli nelijalkaisia kasvinsyöjiä, osa kahdella jalalla liikkuvia petoja. Hirmuliskot hävisivät maapallolta noin 65 miljoonaa vuotta sitten. Silloin ilmasto kylmeni nopeasti, ja vaihtolämpöiset eläimet eivät kestäneet sitä. On arveltu, että kylmenemisen aiheutti avaruudesta maapallolle törmännyt suuri meteoriitti.

Elämän uudella ajalla ilmasto kylmeni

Tasalämpöiset nisäkkäät ja linnut kestivät kylmenevää ilmastoa paremmin kuin vaihtolämpöiset matelijat. Nisäkkäitä suojasi kylmyydestä paksu turkki ja lintuja höyhenpeite. Niinpä ne pystyivät pitämään ruumiinlämpönsä tasaisena. Nisäkkäät ja linnut valtasivat maapallon elämän uudella ajalla. Myös ihmisen esi-isät ilmestyivät maapallolle näihin aikoihin.

I Elämän vanha aika
oli 600–250 miljoonaa vuotta sitten.

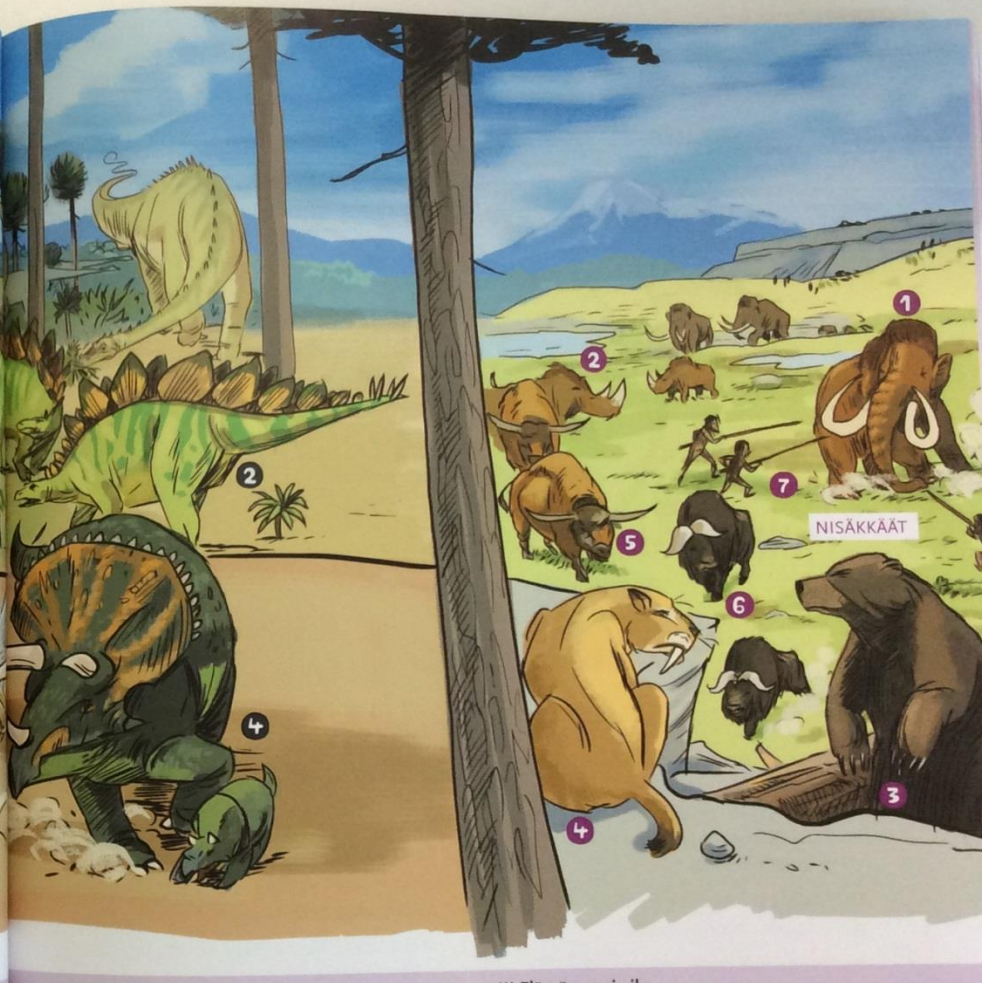
MEREN ELÄIMET

1. oikosarvinen (mustekala)	5. trilobiitti (äyriäinen)
2. meritähti	6. meduusa
3. kotilo	7. merivuokko
4. hai	

II Elämän keskiaika
oli 250–65 miljoonaa vuotta sitten.

MATELIJAT

1. mammuttilisko	5. hirmukynsilisko
2. harjalisko	6. lentolisko
3. tyrannilisko	
4. kolmisarvilisko	

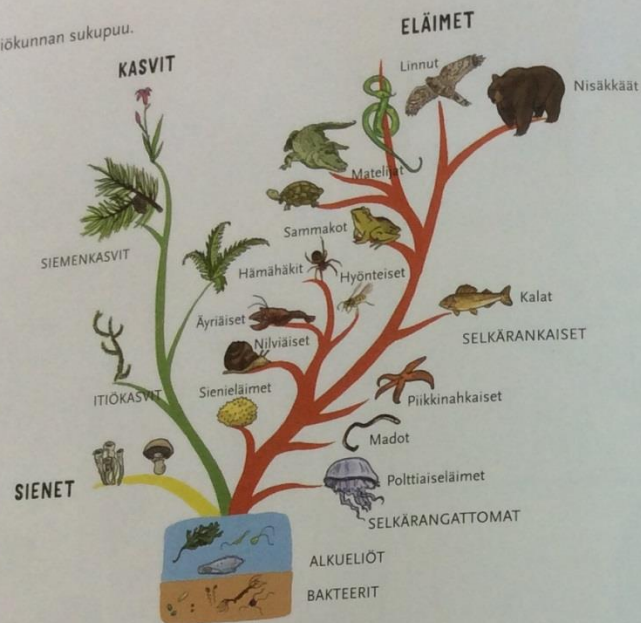

III Elämän uusi aika
alkoi 65 miljoonaa vuotta sitten.

NISÄKKÄÄT JA LINNUT

1. mammutti	5. biisoni
2. villasarvikuono	6. myskihärkä
3. luolakarhu	7. ihmisen esi-isä
4. sapelihammaskissa	

14.5 Eläökunnan sukupuu.

TIIVISTELMÄ

- Kaikki eliöt koostuvat joko yhdestä tai monesta solusta.
- Eliöt ovat kehittyneet alkeellisista yksisoluisista monisoluisiksi.
- Maapalloa hallinneet eläinryhmät ovat korvanneet toisensa olosuhteiden muuttuessa:
selkärangattomat → kalat → sammakot → matelijat → nisäkkäät

TEHTÄVÄT

- Tutki edellisen aukeaman kuvaa. Millä elämän vanhan ajan eläimillä oli suojaava kuori?
- Mitkä kuvan hirmuliskot olivat
 - kasvinsyöjiä
 - petoja?
- Tutki edellisen aukeaman kuvaa. Luettele elämän uuden ajan
 - kasvinsyöjiä
 - petoja.

TUTKI JA TOIMI

TARVIKKEET:

- WC-paperirulla, muistilappuja.
- Piirrustustarvikkeita

2 AIKAJANA

- Tehkää aikajana, jossa on paikallaan eri elämän historian ajanjaksot.
- Piirtäkää eläimiä, jotka elivät eri elämän maailman kausilla.
- Leikatkaa kuvat irti ja sijoittakaa ne paikalleen.

1 ELÄMÄN KEHITYS AIKAJANALLA

- Irrottakaa WC-paperirullasta 46 arkin pätkä. Kukin arkki vastaa sataa miljoonaa vuotta.
- Kirjoittakaa muistilapuille seuraavat elämän kehityksen tapahtumat ja sijoittakaa ne kyseisille arkeille.

- Maapallo syntyi
- Ensimmäiset eliöt
- Monisoluiset eliöt
- Kalat
- Maakasvit
- Sammakkoeläimet ja matelijat
- Linnut
- Nisäkkäät
- Ihminen

- Tarkastele, millaista elämän kehitys on ollut.

1. MAAPALLO SYNTYI

12. ENSIMMÄISET
ELIÖT

30. MONISOLUISET
ELIÖT

35. KALAT

36. MAAKASVIT

26 Pääsiäisen perinteitä

Pääsiäistä vietetään keväällä maaliskuun alkuun. Sillä ei ole tarkkaa päivämäärää, kuten esimerkiksi joululla, vaan sitä vietetään eri vuosina eri aikaan. Pääsiäinen on ilon ja valon juhla.

Vanhan perinteen mukaan pääsiäisen aikaan käydään virpomassa. Pajunoksista tehdyillä vir-po-mis-vit-soil-la toivotetaan toisille hyvää vointia ja onnea. Usein virpojat pukeutuvat esimerkiksi pää-si-äis-noi-dik-si.

Pääsiäistä edeltävää viikkoa kutsutaan hiljaiseksi viikoksi. Sillä on myös muita nimityksiä, kuten kär-si-mys-viik-ko, piinaviikko ja suuri viikko. Hiljaisen viikon päivilläkin on omia lisänimiä.

Suomessa pääsiäisen pyhäpäiviä ovat pitkäperjantai, pääsiäissunnuntai ja toinen pääsiäispäivä. Silloin koulut ja kaupat ovat yleensä kiinni. Suurimmalla osalla aikuisista on töistä vapaata.

Ennen pääsiäistä on perinteisesti paastottu eli syöty niukasti. Paastonaika päättyy pääsiäiseen. Sen vuoksi pääsiäisenä on tapana syödä juhlavammin kuin arkena. Perinteisiä suomalaisia pääsiäisen ruokia ovat lampaanliha, mämmi ja pasha.

27 Juhlista vanhin

Enkeli kääntyi naisten puoleen ja sanoi: "Älkää te pelätkö. Minä tiedän, että te etsitte ristiinnaulittua Jeesusta. Ei hän ole täällä, hän on noussut kuolleista, niin kuin itse sanoi.

Tulkaa katsomaan, tuossa on paikka, jossa hän makasi. Menkää kiireesti sanomaan hänen opetuslapsilleen: 'Hän on noussut kuolleista. Hän menee teidän edellänne Galileaan, siellä te näette hänet.' Tämä oli minun sanomani teille."

Matt. 28:5-7

Pääsiäisaika alkaa laskiaisesta, joka on 40 päivää ennen pääsiäistä. Pääsiäinen on kristillisistä juhlista vanhin ja tärkein. Pääsiäisenä juhlistaan sitä, että Jeesus voitti kuoleman.

Viimeistä viikkoa ennen pääsiäistä kutsutaan hiljaiseksi viikoksi. Silloin hiljennytään pääsiäisen viettoon ja muistellaan pääsiäisen tapahtumia. Myös kirkossa on erityisiä jumalanpalveluksia.

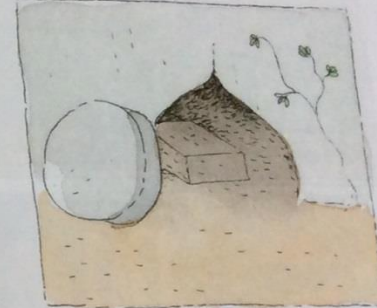
Palmusunnuntaina Jeesus ratsasti aasilla Jerusalemiin.

Kiirastorstaina Jeesus nautti viimeisen aterian opetuslastensa kanssa.

Pitkäperjantaina Jeesus kuoli ristillä.

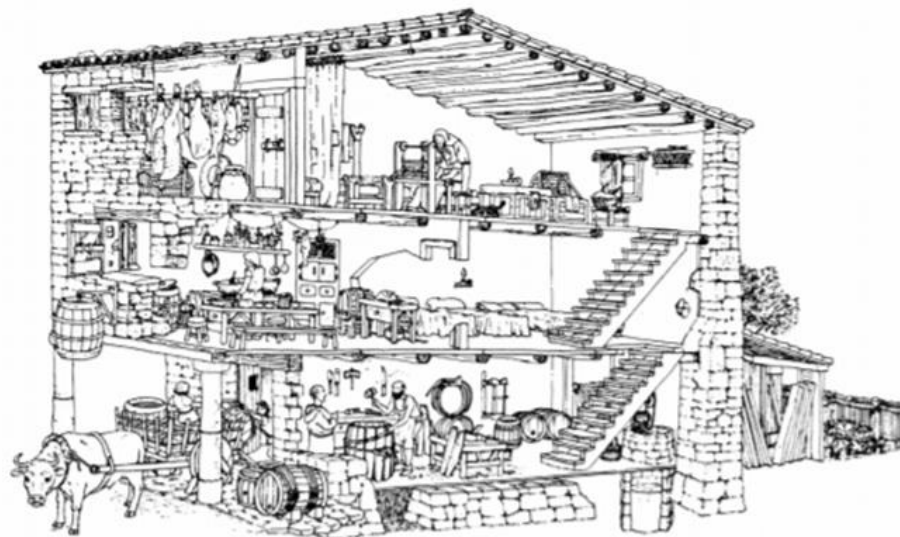
Pääsiäissunnuntaina Jeesuksen hauta oli tyhjä. Hän oli noussut kuolleista.

Toisena pääsiäispäivänä Jeesus ilmestyi opetuslapsilleen.

1. KESKIAJAN ASUINRAKENNUS

- Keskiajan kaupunkitalot olivat sekä asuntoja että työpaikkoja. Käsityöläisillä oli verstaat ja kauppiaila liiketilat talojensa alakerrassa. Kauppiaiden taloissa piti olla myös myytävälle tavaroille varasto.
- Tutki kuvaa ja vastaa kysymyksiin.

a) Kumman talo kuvassa on, kauppiaan vai käsityöläisen? Perustele.

b) Päättelä kuvasta, mitä alakerrassa tehdään?

c) Miten rakennus eroaa nykypäivän rakennuksista?

3. PUHE SUOMALAISTEN SUHTAUTUMISESTA KIRKONMIEHIIN

- Tutustu lähteisiin ja vastaa kysymyksiin.

Lähde 1: Paavin asiakirja vuodelta 1171

Ylen raskas ja vaikea valitus on esitetty apostolille istuimelle* siitä, että suomalaiset aina, kun heitä uhkaa vihollisten sotajoukko, lupaavat säilyttää kristillisen uskon ja pyytävät hartaasti saarnaajia ja kristillisen lain selittäjiä, mutta sotajoukon vetäydyttyä kieltävät uskon, halveksivat ja ankarasti vainoavat saarnaajia.

*Apostolinen istuin = paavin virkakunta

Lähde 2: Ote ruotsalaisen historioitsija Olaus Magnuksen teoksesta Pohjoisten kansojen historia vuodelta 1555

Heillä [suomalaisilla] on komeasti rakennettuja kirkkoja ja he osoittavat suurta intoa uusien rakentamiseen. Pappeja he kunnioittavat kovasti ja tuovat heille kymmenykset kaikesta.

a) Miten lähteessä 1 kerrotaan suomalaisten kohdelleen saarnaajia ja kristillisen opin opettajia?

b) Miten lähteessä 2 kerrotaan suomalaisten kohtelevan pappeja?

c) Miten Suomen käännästyö on lähteiden perusteella onnistunut?

33.

4. KESKIAIKAISET SUOMALAISET NIMET

- Suomalaisten nimet vaihtuivat uskonnon mukana. Vanhat pakanalliset nimet jäivät aikojen kuluessa pois ja tilalle tulivat kristillisistä pyhimyksistä johdetut nimet.
- Seuraavassa keskiaikaisia miesten nimiä: Airikka, Antti, Erik, Ervasti, Hakuli, Heikki, Hemminki, Henrik, Jaakkima, Johannes, Kaapo, Kaita, Lauri, Luukas, Matias, Matti, Mikael, Olavi ja Paavali.
- Seuraavassa keskiaikaisia naisten nimiä: Agneta, Alitsa, Anna, Brita, Ebba, Eeva, Ingrid, Johanna, Katariina, Klara, Kristiina, Martta, Metta, Pirita, Rikitsa, Saara, Sofia, Ursula ja Valpuri.

a) Mitkä keskiaikaiset nimet löytyvät luokastasi?

b) Mitä nimiä ei enää käytetä?

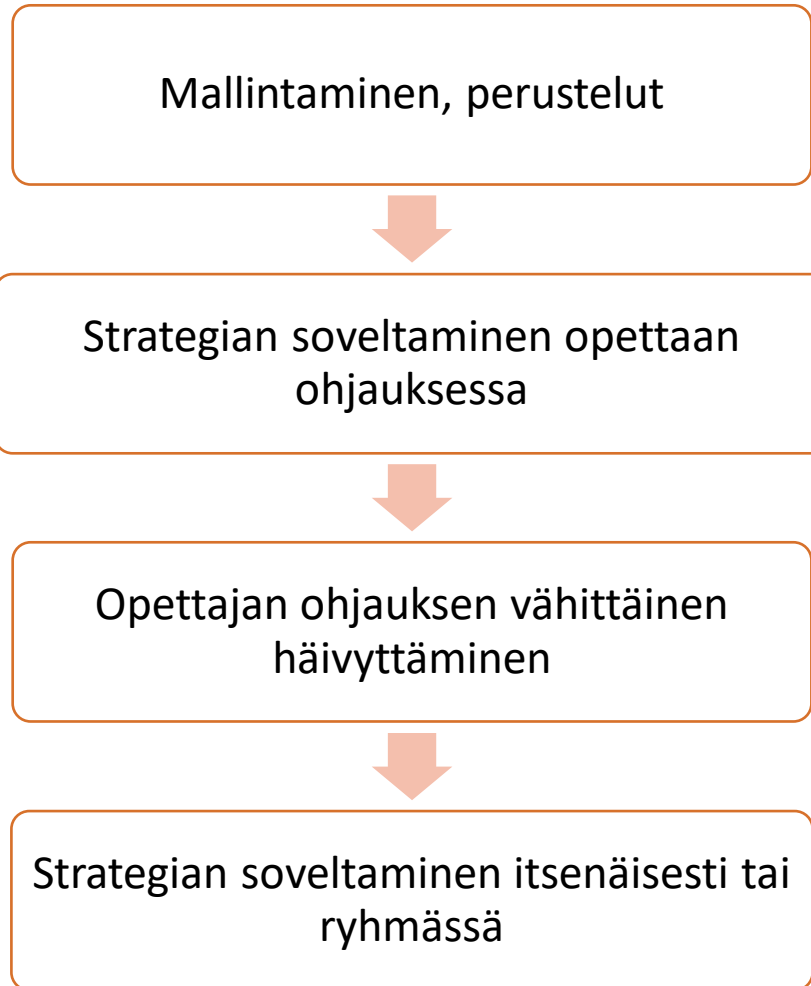
c) Tutustu väestörekisterikeskuksen nimipalveluun. Pitkö arvauksesi paikkansa?

34.

Lukustrategioiden opettamisen vaiheet

(Aallolta ja Kauppiselta Aro 2002)

1. Aloita yksinkertaisilla harjoituksilla ja siirry vaativampiin, kun strategia hallitaan helpoissa teksteissä.
2. Suunnittele opetus yksilöllisesti: mikä sopii ryhmälle parhaiten, mitkä oman toiminnan arviointimenetelmät ovat tarpeen ja miten oppilaille annetaan palautetta. Integroi harjoittelu luontevaksi osaksi koulutyötä.
3. Open tiedostettava, että oman ohjauksen häivyttäminen voi olla haastavaa.
4. Opeta erityisesti luki- ja oppimisvaikeuksisille, miten taitoja sovelletaan uusissa tilanteissa.

Lukeminen on...

(Aalto ja Kauppista 2011 mukaillen)

monenlaista ymmärtämistä:

- sanatason ymmärtämistä
- käsitteiden ja niiden välisten suhteiden hahmottamista
- irrallisten asioiden poimimista
- pääasioiden löytämistä
- asioiden yhdistelyä
- kokonaisuuden hahmottamista
- tekstin rakenteen ja etenemisen hahmottamista (esim. juoni, logiikka)
- tekstilajiin liittyvä päättelyä
- asenteiden, sävyjen ja suhtautumistapojen päättelyä
- vuorovaikutusta tekstin kanssa (omat kokemukset ja havainnot)
- eläytymistä tekstin maailmaan, henkilöön...
- tekstin sisältöjen käyttämistä eri tarkoituksiin.

Millaisia ajatuksia seuraavat
haasteet herättävät?

Suomalaisten lasten hyvää lukutaitoa selittäviä tekijöitä vuonna 1995 – mikä tilanne on nyt ja tulevaisuudessa?

Pirjo Linnakylä 1995: Lukutaidolla maailmankartalle. Kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa.

taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kehittynyt yhteiskunta: lukutaidolta vaaditaan paljon

kirjallisen kulttuurin arvostus

opettajien ammattitaito, hyvä ja monipuolinen opetus

tiheä kirjastoverkko, koulukirjastot, kirjakaupat

kodit: satu- ja lastenkirjat, kirjahyllly

suomen kieli: äänteiden ja kirjainten vastaavuus

lukemaan oppiminen omalla äidinkielellä

oppilaiden homogeenisuus

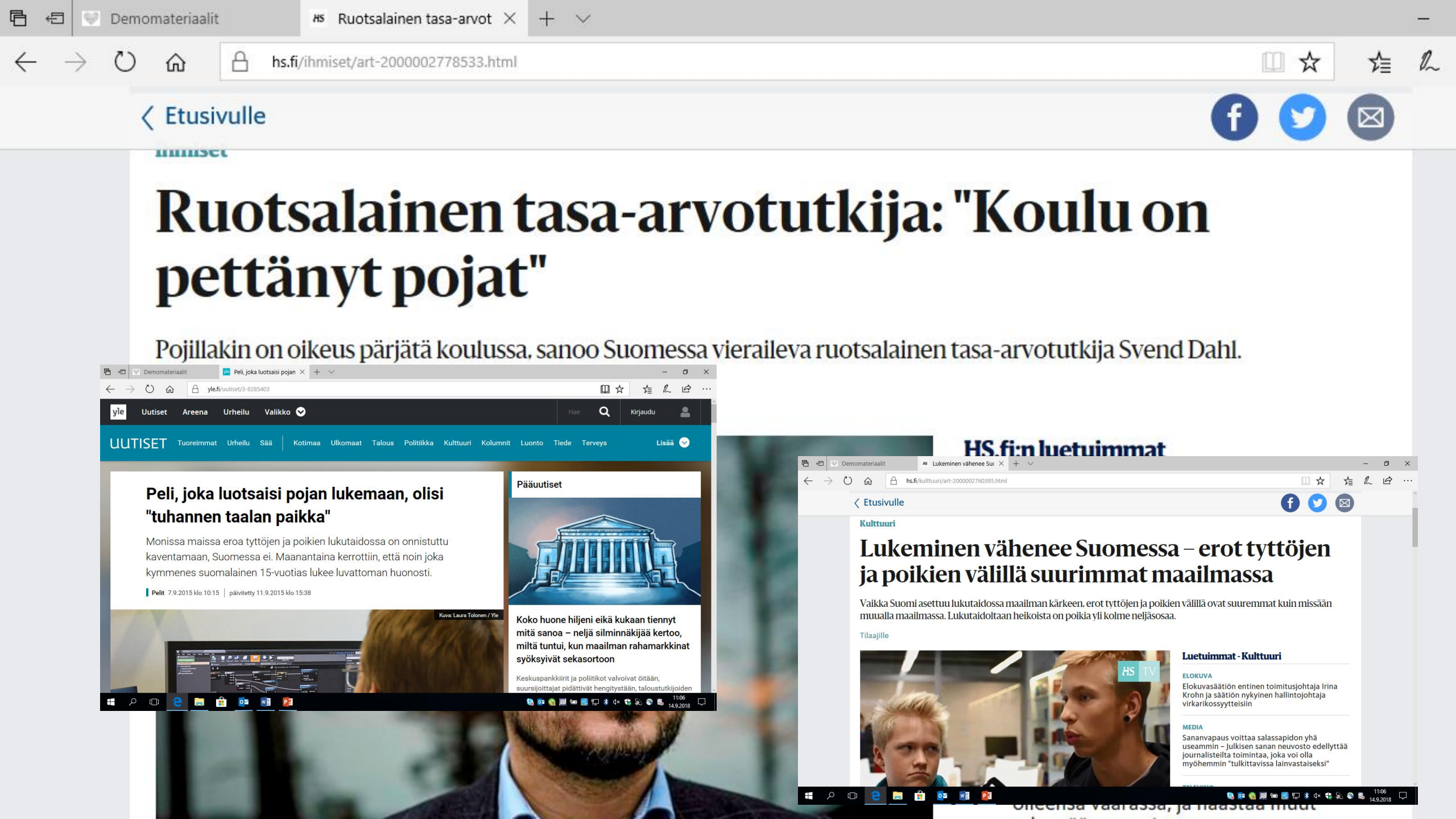
sanomalehtien tilaaminen koteihin

runas vapaa-ajan lukeminen, etenkin sarjakuvat ja sanomalehdet

televisio-ohjelmien tekstitys

oppilaiden ja opettajien määrän suhde

kouluissa lukutaidon monipuolinen arviointi (ei vain mekaaninen lukeminen)

Näkökulma: Kansallisoopperan yleisö näki

Joka kahdeksas 15-vuotias poika ei osaa lukea – "ovat vain lipsahtaneet luokalta toiselle"

Politiikka 08.11.2016

Uutiset | Kotimaan uutiset

OA:n Luukkainen kommentoi poikien keuhkoaikautusta ja joutui somemyrskyn silmään - "En aio antaa periksi"

02.10.2017 klo 16:31

Luukkainen sanoo, että poikien keuhkojen rapautumisesta pitää puhua.

- ▶ Poikien keuhkot on laskussa.
- ▶ Olli Luukkainen otti aiheeseen kantaa.
- ▶ Tviiteistä nousi somemyrsky.

TÖÖT VIikon loppu
48 TUNTIA 15.-
KAIKI PATJAT JA S
MATOT, SO
VUODESO
KOMEROT JA I
TYÖ- JA NOJA
RUOKAILU
VÄHINT
-48

yle

Uutiset Areena Urheilu Valikko

Hae

Kirjaudu

UUTiset

Tuoreimmat Urheilu Sää Kotimaa Ulkomaat Talous Poliittika Kulttuuri Kolumnit Luonto Tiede Terveys

Lisää

Aleksis Salusjärven kolumni: Poika varjoiselta kujalta

Kun seuraa nuoria, joille koulunkäynti tuottaa ongelmia, vika ei ole käytännössä koskaan heidän valmiuksissaan. Opetukseen osallistumisen vaikeudet synnyttävät sen sijaan häiriökäyttäytymistä, josta syntyy onnettomuuksien kierre, kirjoittaa Aleksi Salusjärvi.

Kolumnit 18.7.2018 klo 07:20 päivitetty 24.7.2018 klo 16:34

https://yle.fi/uutiset/3-10306355

Kuva: Jyrki Lyytikä / Yle

Pääuutiset

Koko huone hiljeni eikä kukaan tiennyt mitä sanoa – neljä silminäkijää kertoo, miltä tuntui, kun maailman rahamarkkinat syöksyivät sekasortoon

Keskuspankkiirit ja poliitikot valvoivat öitään, suursijoittajat pidättivät hengitystään, taloustutkijoiden

Silmäile artikkelia – millaisia ajatuksia se herättää suhteessa edellisiin artikkeleihin?

Sorri, M. (2018). Heikot pojat ja erinomaiset tytöt – millaista kuvaa tyttö- ja poikalukijoista rakennetaan suomalaisissa uutisteksteissä?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(5).

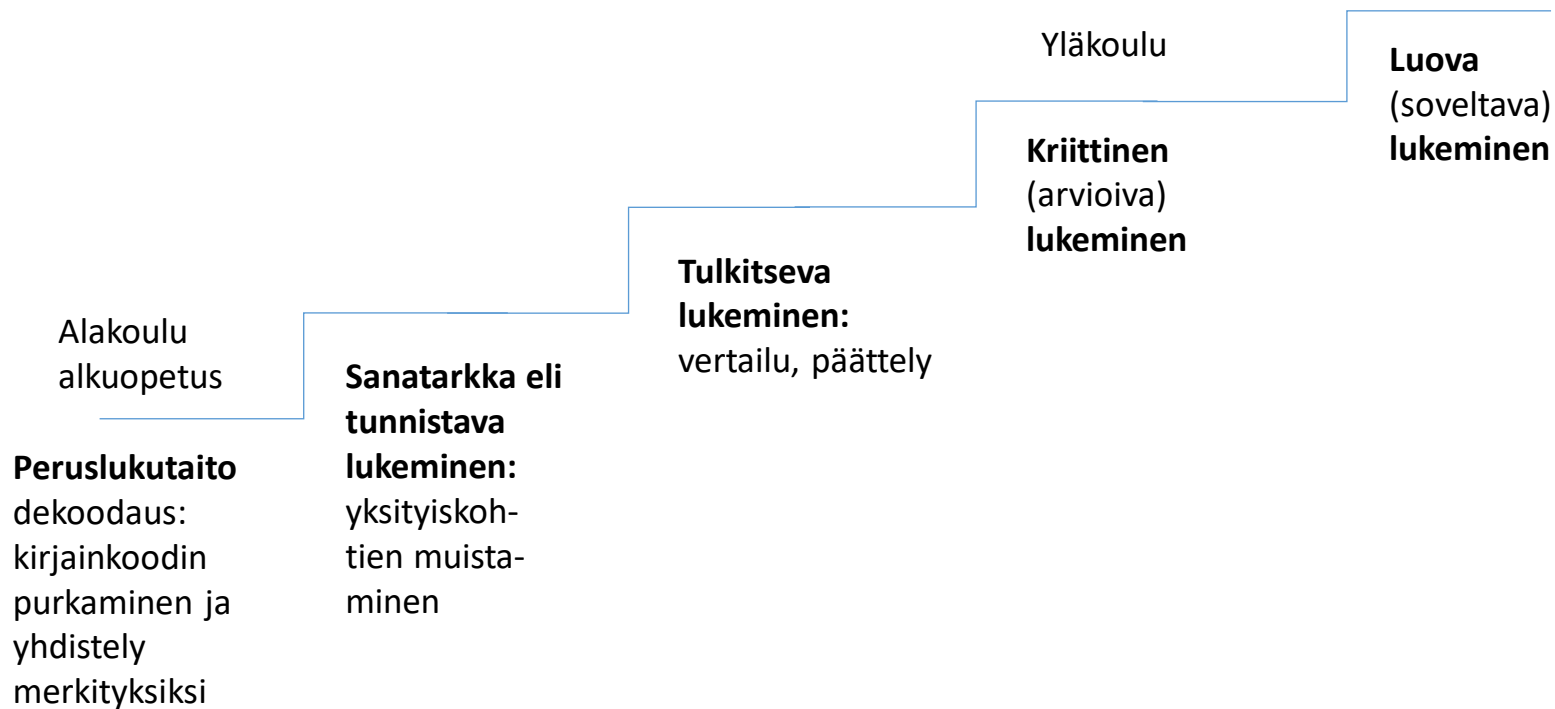
Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2018/heikot-pojat-ja-erinomaiset-tytot-millaista-kuvaa-tytto-ja-poikalukijoista-rakennetaan-suomalaisissa-uutisteksteissa>

Kognitiivinen näkökulma

(Kauppinen 2010, Aallolta & Kauppiselta)

Millaista tekstien prosessointia haetaan?
(kognitiivinen vaativuus)

Peruskoulun
päättövaihe: syvä ja
monipuolinen tekstin
ymmärtäminen

Hankala, M. 2011. Sanomalehdellä aktiiviseksi kansalaiseksi? Näkökulmia nuorten sanomalehtien lukijuuteen ja koulun sanomalehtiopetukseen. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Väitöskirja.

TAULUKKO 2 Medialukutaitojen ulottuvuuksia Linnakylän (1995, 11; 2000, 109–11) ja Hankalan (2007, 260) jaottelun pohjalta

Tiedon- intressi	Medialukutaidon vaatimukset	Esimerkkejä medialukutaidoista
Tekninen	Sujuvat perustaidot	Luku- ja kirjoitustaito, kuvanlukutaito Kielitaito Laitteiden ja ohjelmien käyttötaito
Praktinen/ herme- neuttinen	Käytännölliset taidot , joita tarvitaan mediatekstien tulkinnessa, ymmärtämisessä ja tuottamisessa	Lukemisen ja kirjoittamisen strategiat Mediatekstien tuntemus: konteksti, käyttötarkoitus, tekstilaji, ominaispiirteet
Emansipa- torinen	Reflektoivat ja kriittiset taidot , jotka mahdollistavat median tarkoituksen- mukaisen käytön omassa elämässä ja yhteiskunnassa ja parhaimmillaan muuttavat ja uudistavat niitä	Mediatekstien kriittiset analyysi- ja tulkintataidot Tietoisuus omasta mediasuhteesta Mediankäytön moraalis-eettiset arvovalinnat Medialla vaikuttamisen keinojen tunteminen ja niiden hyödyntäminen Itsensä ylittäminen: rohkea, määrätietoinen, uudistava mediankäyttö

Lukutaidon tasot – erilaisia jäsennyksiä vrt. Habermasin tiedonintressit

(Linnakylä 2000)

Sujuva peruslukutaito

pysyvät vaatimukset, universaalinen, välineellinen
teknisesti hallittua, sujuvaa, nopeaa, joustavaa, monipuolista.

Taidollinen
tiedonintressi

Toimiva lukutaito

strategista: ottaa huomioon tilanteen, tarkoituksen, tekstityypin, median
joskus silmäilevää ja valikoivaa, joskus luotaa tekstin syvyyksiä, joskus
nostaa esiin väitteitä ja näkökulmia, pohtii perustelujen paikkansapitävyyttä.

Käytännöllinen
tiedonintressi

Uudistava, vapauttava lukutaito

lukija kohtaa tekstin avoimesti mutta kyseenalaistaa tekstin tarkoitusta ja
sisältöä käyttämällä hyväksi aiempia tietojaan ja kokemuksiaan
kriittisyys, pyrkii paljastamaan tekstin piilomerkitä
suhteuttaa tietoa omiin käsityksiinsä, arvostuksiinsa ja tavoitteisiinsa.

Emansipoiva,
tasa-arvoistava
tiedonintressi

Valloittava lukutaito (empowerment)

lukija uudistaa itseään, valloittaa ympäröivää todellisuutta, etsii tietoa,
elämyksiä ja näkemyksiä
valitaan uusia tekstejä ja tietoja, joita kukaan ei suosittele tai opeta
edetään omia reittejä omien päämäärien mukaan
tiedon valtaa käytetään omaksi ja muiden eduksi
laaja-alaisuus, monipuolisuus, rohkeus
mielikuvitus, maailmojen rakentaminen.

Valloittava
tiedonintressi